

Wiązka zadań, z wykorzystaniem tekstu źródłowego, rozwijających umiejętności uczniów szkoły ponadpodstawowej w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego, językowego, tworzenia wypowiedzi oraz samokształcenia.

Zanim przeczytasz.

1. Porozmawiajcie w klasie, czym jest szczęście. Napiszcie w zeszycie Wasze rozumienie tego pojęcia.
2. Zastanówcie się, jakie warunki muszą być spełnione, aby człowiek był szczęśliwy.

Przeczytaj tekst Jacka Wojtysiaka.

Jacek Wojtysiak, *Szczęście*

Ile jest źródeł szczęścia? Tatarkiewicz¹ [...] wymienia cztery takie źródła. Pierwsze stanowią d o b r a z e w n ę t r z n e , takie jak majątek, stanowisko czy władza. Drugie – ż y c z l i w e u c z u c i a , zwłaszcza te, które tworzą więzy rodzinne. Trzecie – c i e k a w a p r a c a . Czwarte zaś – p r z e d m i o t y b e z i n t e r e s o w n e g o u p o d o b a n i a , takie jak nauka, sztuka i religia. [...]

Powyższy wykaz źródeł szczęścia zgadza się z obiegowymi opiniami na ten temat. Pieniądze, kochająca rodzina, dobra posada, hobby, zdrowie – to najczęściej wymieniane i najbardziej naturalne cele dążeń. [...] Ci, którzy już je osiągnęli, szukają nieraz szczęścia wyższego lub głębszego, związanego na przykład z twórczością, kontemplacją artystyczną, z działalnością swej fantazji, poznaniem teoretycznym czy z przeżyciami religijnymi. Co więcej, niektórzy ludzie przedkładają szczęście wyższe nad niższe, subtelne nad pospolite. Jedni czynią tak niezależnie od zwykłych powodzeń lub niepowodzeń życiowych, inni – pod wpływem niepowodzeń, jeszcze inni dlatego, że przyziemne dobra ich nie spełniły.

Nie trzeba znać filozofii, by zauważyć, że wszystkie omówione tu źródła są zawodne. Wiele z nich trudno jest zdobyć, a raz zdobyte – niełatwo utrzymać. Co gorsza, energie i czas poświęcone na zdobywanie i utrzymanie dóbr nie zawsze mogą zostać zrekompensowane przez radość delectowania się nimi. Dotyczy to także dóbr subtelnych (jak nauka), które wymagają wiele pracy i ofiarności, oraz dóbr spontanicznych (jak fantazja), które nieraz zależą od naszego nastroju. Czasami zresztą okazuje się, że to, o co staraliśmy się z wielkim wysiłkiem, nie daje nam satysfakcji, a miła rzecz, która łatwo przyszła, szybko odeszła... Gdy bliżej się temu przyjrzeć, to trudno się dziwić, że pierwsze znaczenie terminu „szczęście”, które występuje w języku potocznym – to los, traf, pomyślność.

Jacek Wojtysiak, *Filozofia i życie*, Wydawnictwo „Znak” 2007, s. 184.

¹Władysław Tatarkiewicz – polski filozof i historyk sztuki, autor m.in. dzieła pt. *O szczęściu*.

TWORZENIE WYPOWIEDZI. ELEMENTY RETORYKI

Podstawowym członem tekstu jest cząstka wielkości pośredniej – **akapit**, wyodrębniony graficznie fragment tekstu wyrażający – zazwyczaj – jedną myśl i składający się z powiązanych ze sobą zdań. Tak rozumiany akapit stanowi zasadniczą jednostkę treściową tekstu. Można założyć, że każdy akapit (z nielicznymi wyjątkami) będzie stanowił osobne ogniwo w schemacie kompozycyjnym.

Rodzaje akapitów:

- akapity analityczne – wprowadzają nową myśl, wypowiedzenie tematowe, zawierające stwierdzenie ogólne, które nadaje porządkujący sens bardziej szczegółowym treściom rozwijanym w kolejnych zdaniach;
- akapity syntetyczne – wypowiedzenie tematowe zamieszczone jest na końcu, pełni wówczas rolę wniosku, którego przesłanki zawarte są w rozwinięciu, lub puenty, efektownie zamykającej wywód.

Uwaga: **wypowiedzenie tematowe** – główna myśl akapitu. Wypowiedzenie to może znajdować się:

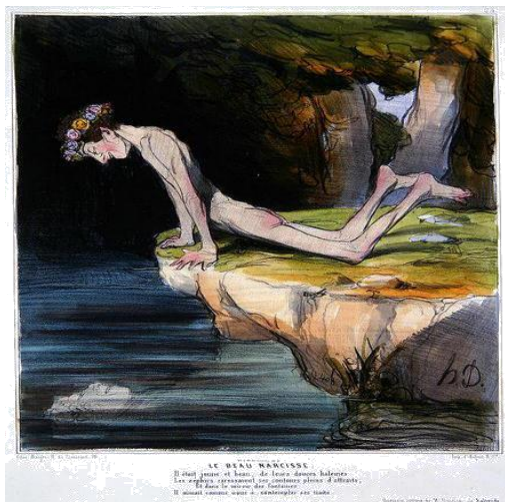
- na początku akapitu,
- w środku – po jednym czy kilku zdaniach wprowadzających,
- na końcu akapitu – jako podsumowanie całości.

Zaobserwuj, jak zbudowany jest tekst Jacka Wojtysiaka.

1. Z ilu akapitów jest zbudowany?
2. Napisz, co jest wypowiedzeniem tematowym każdego z akapitów. Sprawdź, w którym miejscu akapitu znajduje się każde wypowiedzenie tematowe.
3. Zastanów się i wskaż, który z akapitów jest akapitem analitycznym, a który – syntetycznym.
4. Jakie są relacje między poszczególnymi akapitami? Jaką funkcję pełni akapit 3. w stosunku do dwóch poprzednich? W jaki sposób zachowana została spójność między akapitami? Wypisz sformułowania, które służą łączeniu akapitów.
5. Czemu służy przywołanie poglądów Tatarkiewicza? Czy zgadza się z nimi autor tekstu? Uzasadnij swoje zdanie.
6. Jaką tezę stawia Jacek Wojtysiak w akapicie drugim?
7. Zredaguj jeden argument polemiczny z ostatnim akapitem tekstu Jacka Wojtysiaka.

KSZTAŁCENIE LITERACKIE I KULTUROWE

1. Przypomnij sobie postać Narcyza z mitologii greckiej. Czy mógłbyś/mogłabyś nazwać go człowiekiem szczęśliwym? Co stanowiło dla niego źródło szczęścia?
2. Jakich elementów zabrakło, aby Antygona była osobą szczęśliwą.
3. Obejrzyj przedstawioną poniżej reprodukcję obrazu Honore Daumiera, *Piękny Narcyz*. Jaką refleksję na temat człowieka można odczytać na przedstawionym obrazie?

Seria *Ancient History*, 1842. Biblioteka Narodowa Francji,
Paryż. www.bridgemanartondemand.com

Pieśń IX, księgi pierwsze

Chcemy sobie być radzi?
Rozkaż, panie, czeladzi,
Niechaj na stół dobrego wina przynaszają,
A przy tym w złote gęśli albo w lutnię grają.

Kto tak mądry, że zgadnie,
Co nań jutro przypadnie?
Sam Bóg wie przyszłe rzeczy, a śmieje się z nieba,
Kiedy się człowiek troszcze więcej, niżli trzeba.

Szafuj gotowym bacznie!
Ostatek, jako zacnie,
Tak Fortuna niech kona: raczy li łaskawie,
Raczy li też inaczej - my siedziem w jej prawie.

U Fortuny to snadnie,
Że kto stojąc upadnie,
A który był dopiero u niej pod nogami,
Patrzajże go po chwili, a on gardzi nami.

Wszystko się dziwnie plecie
Na tym tu biednym świecie,
A kto by chciał rozumem wszystkiego dochodzić,
I zginie, a nie będzie umiał w to ugodzić.

Próżno ma mieć na pieczy
Śmiertelny wieczne rzeczy;
Dosyć na tym, kiedy wie, że go to nie minie,
Co z przejrzienia Pańskiego od wieku mu płynie.

A nigdy nie zabłądzi,
Kto tak umysł narządzi,
Jakoby umiał szczęście i nieszczęście znosić,
Temu mężnie wytrzymać, w owym się nie wznosić.

Chwałę szczęście stateczne;
Nie chce li też być wieczne,
Spuszczę, com wziął, a w cnotę własną się ogarnę
I uczciwej chudoby bez posagu pragnę.

Nie umiem ja, gdy w żagle
Uderzą wiatry nagle,
Krzyżem padać i świętych przenajdować dary,
Aby łakomej wodzie tureckie towary

Bogactwa nie przydały
Wpadwszy gdzie między skały.
Tam ja bezpiecznym sercem i pełen otuchy
W równej fuście popłynę przez morskie rozruchy.

1. Wróć do tekstu J. Wojtysiaka i sprawdź, czy opisane przez niego warunki osiągnięcia szczęścia zostały zrealizowane w tekście J. Kochanowskiego. Uzasadnij odpowiedź.
2. Przywołaj innego bohatera literackiego, który był szczęśliwy mimo niesprzyjających okoliczności. Zastanów się, czym dla niego było szczęście i jakie czynniki je powodowały.

KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE

1. Jaka funkcja językowa dominuje w tym tekście J. Kochanowskiego? Uzasadnij wypowiedź, zacytuj przykłady.
 2. **Akt komunikacji – Określ nadawcę, odbiorcę tekstu, kod, kontekst, kontakt.**
 3. **Wypisz archaizmy z tekstu Pieśni IX – określ ich rodzaj, wytłumacz znaczenie.**
 4. Jakie związki frazeologiczne zawierają słowo „szczęście”? Wypisz je i wyjaśnij ich znaczenie, określ typ związku . Sprawdź w słowniku frazeologicznym, czy poprawnie wykonałeś/wykonałaś ćwiczenie.
1. Zastanówcie się i omówcie w grupach, czy wyraz „radość” jest synonimem słowa „szczęście”? Sformułujcie argument za lub przeciw.
 2. Imię mitologicznego Narcyza dało początek rodzinie wyrazów. Co oznaczają słowa: ‘narcyz’ w (a) biologii (b) psychologii oraz ‘narcyzm’ w psychologii? Napisz notatkę w zeszycie. W jakim słowniku sprawdzisz definicje?
 3. Wyjaśnij, co oznacza sformułowanie ‘raz po raz’? Podaj jego synonimy.

4. W pierwszym akapicie niektóre wyrazy zostały zapisane rozstrzelonym drukiem. Zastanów się, czemu służy taki zapis. W którym słowniku odnajdziesz informację na ten temat?

TWORZENIE WYPOWIEDZI. MÓWIENIE I PISANIE

1. Napisz tekst argumentacyjny, w którym przedstawisz swoje stanowisko na temat: Czy można osiągnąć szczęście, rezygnując z wielu osiągnięć współczesnej techniki oraz dostatniego, komfortowego życia? W wypowiedzi przywołaj argumenty rzeczowe, odnoszące się do lektur obowiązkowych, oraz emocjonalne.
2. Co o szczęściu powiedziałby Julian Ochocki? Napisz głos w dyskusji z perspektywy bohatera *Lalki* skierowany do Twoich rówieśników.

